

נייר עמדה בנושא אחריות ההנהגה בחינוך לשמירת הנפש

מן המפורסמות הוא שהתורה מצווה על כל אדם להיזהר מן הסכנה, לשמור את נפשו ואף לדאוג שתהיה סביבתו בטוחה גם לזולתו. חובה מיוחדת רובצת על ההורים לחנך את ילדיהם להתנהג בזהירות ולהילחם בסכנות.¹ נוסף על חובת היחיד להישמר מפני הסכנות, התורה מדגישה את מחויבותם של מנהיגי הציבור לחנך את הציבור לנהוג בזהירות.

כך למשל בפרשת עגלה ערופה, כשנמצא אדם הרוג בשדה ואין ידוע מי הרג אותו, חייבים זקני העיר הקרובה לכפר על המעשה באמצעות עריפת ראש עגלה. וזה לשון התורה בעניין זה (דברים כא, ד-ז):

וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת הָעֵגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן [...] וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחַל. [...] וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא הַקְּרֹבִים אֶל הַחֵלֶל, יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל. וְעָנּוּ וְאָמְרוּ, יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ.

ונשאלת השאלה: מה חטאם ומה פשעם של זקני העיר, שהם חייבים לכפר עליו? או בלשון המשנה (סוטה ט, ו):

וכי על דעתינו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן?

אלא שלא בא לידנו, ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו, והנחנוהו בלא לוייה.

זקני בית דין, כמנהיגי הרוחניים של הציבור, אינם אמורים ללוות את ההלך בעצמם, אך האחריות להימצאות ליווי לאותו אדם, באמצעות חינוך והסברה לציבור לנהוג במידות הנכונות, מוטלת עליהם.

אחריות מנהיגי הציבור לחינוך הציבור לנהוג על פי כללי הזהירות הראויים באה לידי ביטוי גם בעניין אחר שהתלמוד הירושלמי עוסק בו, הלוא הוא סוגיית פיקוח נפש (יומא פ"ח ה"ה). וזה לשונו:

הזריז משובח, והנשאל מגונה, והשואל הרי זה שופך דמים.

כלומר, מי שמזדרז לעסוק בפיקוח נפש, הרי הוא משובח, ומי שאינו מזדרז, אלא הולך לשאול אם מותר לחלל את השבת בדבר שיש בו משום פיקוח נפש, הרי זה שופך דמים. והירושלמי מטיל אחריות גם על הרב הנשאל, וקובע שהוא מגונה, מפני "שהיה לו לדרוש דברים אלו ברבים, שידעו העם קודם מעשה". כלומר, חובתו של הרב לדרוש ברבים וליידע את הציבור על חשיבותה של מצוות שמירת הנפש ושהיא דוחה את כל המצוות.

לסיכום: התורה רואה את מצוות שמירת הנפש כחובה דתית הגוברת כמעט על כל חובה דתית אחרת של האדם. מלבד החובה האישית, וחובתם של ההורים לחנך את ילדיהם לשמירת הנפש ולזהירות, התורה מדגישה את אחריותם של מנהיגי הציבור לעודד אותו להתנהג בזהירות.

לאור המציאות העגומה, שאחוז הילדים הנפגעים בתאונות דרכים בישראל הוא מן הגבוה בעולם, אנחנו, בשיתוף עם "הוועדה לזכויות הילד" ויושבת ראש הוועדה, חברת הכנסת יענת שאשא-ביטון, קוראים למנהיגי הדתות בישראל לפעול מתוך האחריות הרובצת לפתחם לסייע בחינוך הציבור לשמירת הנפש ולזהירות בדרכים. הוועדה מציעה שמדי שנה בשנה, בסוף השבוע ש"יום הבטיחות בדרכים" חל בו, ירצו המנהיגים הדתיים בפני הציבור בכל מקום ומקום בארץ על הזהירות בכלל ועל הזהירות בדרכים בפרט, ויפעלו לחדד ולהפנים בקרב הציבור בכלל ובקרב הילדים בפרט את הצורך להיזהר מפני כל סכנה, ויהוו דוגמה אישית להם.

¹ כן עולה מדברי הברייתא המחייבת את האב ללמד את בנו לשחות (קידושין כט ע"א).